

Sygn. akt II AKa 8/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 lutego 2012 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący:	SSA Bogusław Tocicki
Sędziowie:	SSA Jerzy Skorupka SSA Tadeusz Kielbowicz (spr.)
Protokolant:	Iwona Łaptus

przy udziale Prokuratora Prokuratury Apelacyjnej Marii Walkiewicz

po rozpoznaniu w dniu 15 lutego 2012 r.

sprawy **R. O.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne pozbawienie wolności

z powodu apelacji wniesionej przez wnioskodawcę

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 7 listopada 2011 r. sygn. akt III Ko 103/11

I. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie II części rozstrzygającej i w tym zakresie sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania;

II. w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy.

UZASADNIENIE

We wniosku z 30 marca 2011 r. wnioskodawca R. O. powołując się na przepis art. 552 § 4 k.p.k. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz kwoty 1.647.181,62 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia, z ustawowymi odsetkami od daty uprawomocnienia się postanowienia Prokuratury Apelacyjnej we W. w z dnia 31 grudnia 2010 r. o umorzeniu śledztwa, w wyniku którego został oczyszczony z wszystkich kierowanych wobec niego zarzutów.

Wnioskodawca powołując się na art. 632 pkt 2 k.p.k. wniósł również o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz zwrotu poniesionych przez niego kosztów obrony w postępowaniu przygotowawczym w kwocie 25.414,95 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 30 marca 2011 r., to jest od daty sporządzenia wniosku o zwrot kosztów.

Wyrokiem z 7 listopada 2011 r., sygn. akt: III Ko 103/11, Sąd Okręgowy we Wrocławiu zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. O. kwotę 16.084,31 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku, oddalając dalej idące żądania wnioskodawcy.

Wyrok powyższy w punkcie II oddalającym żądanie wnioskodawcy idące ponad zasadzoną kwotę zaskarżył jego pełnomocnik adwokat K. K..

W apelacji skarżący powołując się na przepisy art. 425 § 1 i 2 k.p.k. w związku z art. 444 k.p.k. skarży wyrok w części:

a) rozstrzygnięcia zawartego w punkcie II ww wyroku oddalającej żądanie wnioskodawcy o zasądzenie zadośćuczynienia ponad kwotę 7.500,00 zł z powodu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 10 kwietnia 2006 r. do dnia 24 maja 2006 r. w postępowaniu przygotowawczym w sprawie oznaczonej sygn. akt: VI Ds 6/06 Prokuratury Okręgowej we W..

b) rozstrzygnięcia zawartego w punkcie II ww wyroku oddalającej żądanie wnioskodawcy o zasądzenie odszkodowania ponad kwotę 8.584,31 zł z tytułu szkody powstałej na skutek niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania w okresie od dnia 10 kwietnia 2006 r. do dnia 24 maja 2006 r. w postępowaniu przygotowawczym w sprawie oznaczonej sygn. akt: VI Ds 6/06 Prokuratury Okręgowej we W. wyrażającej się utratą dochodów wnioskodawcy z prowadzonej działalności gospodarczej.

Dalej w apelacji pełnomocnik wnioskodawcy stawia następujące zarzuty:

I. Na podstawie art. 427 § 2 k.p.k. i art. 438 pkt 1 k.p.k. zaskarżonemu wyrokowi zarzuca: obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 552 § 1 i 4 k.p.k. w zw. z art. 445 § 1 i 2 k.c., a mianowicie nieprawidłowe przyjęcie wysokości należnego wnioskodawcy R. O. od Skarbu Państwa zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie i zatrzymanie, albowiem wobec ustalonego przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu stanu faktycznego sprawy zadośćuczynienie należne wnioskodawcy R. O. ustalone winno zostać w wysokości nie mniejszej niż 100.000,00 zł, zważywszy na doznaną przez ww. wnioskodawcę krzywdę wynikłą z niewątpliwie niesłusznego jego tymczasowego aresztowania i zatrzymania w powiązaniu z utratą wizerunku i zaufania niezbędnych dla prowadzenia działalności gospodarczej oraz z pogorszeniem się jego stanu zdrowia w trakcie pobytu w Areszcie Śledczym we W..

II. Na podstawie art. 427 § 2 k.p.k. i art. 438 pkt 1 k.p.k. zaskarżonemu wyrokowi zarzuca: obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 552 § 1 i 4 k.p.k., polegającą na nieuprawnionym pominięciu przy orzekaniu o należnym wnioskodawcy R. O. od Skarbu Państwa odszkodowaniu za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie i zatrzymanie, kwot odpowiadających wysokości rzeczywiście poniesionej przez wnioskodawcę szkody w postaci poniesionej straty i w postaci utraconych korzyści oraz uznaniu, że odszkodowanie zamyka się kwotą utraconych dochodów jedynie w okresie stosowania wobec wnioskodawcy tymczasowego aresztowania, w sytuacji gdy uwzględniona powinna być też szkoda, jakiej doznał wnioskodawca w okresie po odzyskaniu wolności, będąca jednocześnie bezpośrednim jego następstwem.

III. Na podstawie art. 427 § 2 k.p.k. i art. 438 pkt 2 k.p.k. zaskarżonemu wyrokowi zarzuca: obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie niezastosowanie przy rozstrzyganiu kwestii należnego wnioskodawcy R. O. odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie i zatrzymanie art. 322 k.p.c. w zw. z art. 558 k.p.k., albowiem w sytuacji gdy ściśle udowodnienie wysokości żądania zasądzenia odszkodowania okazało nie niemożliwe, a także w pewnym zakresie nader utrudnione, Sąd Okręgowy we Wrocławiu winien zasądzić na rzecz wnioskodawcy R. O. odpowiednią sumę z tytułu odszkodowania według swojej oceny, popartej rozważeniem wszystkich okoliczności sprawy, która według wnioskodawcy winna wynieść co najmniej 1.147.181,62 zł.

Stawiając powyższe zarzuty skarżący wnosi o dopuszczenie i przeprowadzenie w postępowaniu odwoławczym dowodu z zeznań świadka D. O., nadto wnosi o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu, III Wydział Karny z dnia 7 listopada 2011 roku, sygn. akt: III Ko 103/11 i o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. O. kwoty 100.000,00 zł

tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie oraz kwoty 1.147.181,62 zł tytułem odszkodowania za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie.

2. o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy R. O. kwoty 1.080. 00 zł z tytułu kosztów zastępstwa adwokackiego wnioskodawcy w postępowaniu odwoławczym.

ewentualnie zaś:

3. o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu, III Wydział Karny z dnia 7 listopada 2011 r., sygn. akt: III Ko 103/11, w zaskarżonej części i o przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

1) Zasadny jest podniesiony w apelacji pełnomocnika wnioskodawcy wniosek o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, w tym zakresie Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu. Wynika to z faktu niemożności merytorycznego ustosunkowania się do większości podniesionych w apelacji zarzutów wobec braku ustaleń w tej materii w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

2) Prawo wnioskodawcy do żądania odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie w okresie od 10 kwietnia 2006 r. do 24 maja 2006 r. zostało ustalone w sposób bezsporny i w tym zakresie wyrok nie jest kwestionowany. Przedmiotem apelacji jest wysokość należnego R. O. roszczenia. W punkcie I części rozstrzygającej zaskarżonego wyroku Sąd „meriti” zasądził od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy kwotę 16.084,31 zł nie precyzując czy jest to kwota należna mu z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, czy jest to odszkodowanie za poniesioną szkodę majątkową. Dopiero z treści pisemnego uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, iż na tę kwotę składa się 7.500 zł zadośćuczynienia i 8.584,31 zł z tytułu odszkodowania.

3) Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika też, iż Sąd „meriti” przyjął, iż kwota 5.000 zł za miesiąc pozbawienia wolności, a więc łącznie 7.500 zł za cały okres pozbawienia wolności, będzie kwotą adekwatną do krzywdy jaką R. O. doznał w wyniku oczywiście niesłusznego tymczasowego aresztowania. Na stronach 6 i 7 uzasadnienia wyroku Sąd ten wylicza jakie elementy składają się na krzywdę, której doznał wnioskodawca w wyniku bezprawnego pozbawienia go wolności. Wskazując na okoliczności związane z wykonywanym zawodem rzeczoznawcy majątkowego, utratę pozycji i jego ówczesną sytuację rodzinną, Sąd Okręgowy nie ustosunkował się do szeregu innych okoliczności z tym związanych, wskazanych we wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie, ani na rozprawie sądowej nie rozpytał wnioskodawcy na te okoliczności. Z protokołu rozprawy sądowej z 7 listopada 2011 r. (k.520-522) wynika, iż wnioskodawca został przesłuchany pobieżnie (protokół jego przesłuchania zajmuje niecałą stronę – k. 522). Ta pobieżność przesłuchania wnioskodawcy razi zwłaszcza w sytuacji gdy samo uzasadnienie wniosku (k.1-12) z wyszczególnionym wyliczeniem doznanych krzywd i strat majątkowych wynosi 12 stron, a dołączone do wniosku załączniki stanowią prawie 3 tomy akt. Należy zauważyć, iż przed Sądem pierwszej instancji wnioskodawca występował bez pełnomocnika, w związku z tym pozbawiony był fachowej pomocy prawnej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie można wykluczyć, iż gdyby Sąd „meriti” prawidłowo ustalił wszystkie elementy mające wpływ na rozmiar doznanej przez wnioskodawcę krzywdy, ustaliby wysokość zadośćuczynienia w kwocie wyżej niż 7.500 zł. Przede wszystkim Sąd ten pominął zupełnie w swoich rozważaniach, że zdaniem wnioskodawcy (strona 1 wniosku) stosowany wobec niego areszt miał być tzw. aresztem „wydobywczym”, którego szkodliwości i bezprawności nie trzeba dzisiaj nawet dowodzić. Nie ustosunkował się też Sąd „meriti” do opisanych we wniosku warunkach 48-godzinnego zatrzymania wnioskodawcy. Pomija też Sąd podniesione we wniosku zarzuty stawiane pod adresem prowadzącego śledztwo prokuratora (strona 2 i 3 wniosku) i nadanie wnioskodawcy pseudonimu „ C. 4”. Nie ustosunkowuje się też do podanych we wniosku okoliczności w jakich doprowadzano wnioskodawcę przez centrum miasta na nieformalne przesłuchanie w Komendzie Wojewódzkiej Policji oraz do pozbawienia wnioskodawcy przez okres 6 tygodni jakiegokolwiek kontaktu z rodziną.

W związku z powyższym należy zauważyć, iż dla interpretacji pojęcia „zadośćuczynienie” o jakim mówi art. 552 § 4 k.p.k. zastosowanie mają przepisy kodeksu cywilnego, a w szczególności art. 445 § 2 k.c., z którego wynika, iż zadośćuczynienie powinno być odpowiednie. Ustalenie jaka kwota jest „odpowiednia” należy do sfery swobodnego uznania sędziowskiego. Jak już wyżej częściowo wykazano Sąd Okręgowy nie przeanalizował wszystkie kryteriów, które powinny służyć określaniu rozmiaru doznanej krzywdy. Oczywiście, że ocena doznanej krzywdy z powodu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania jest trudna do precyzyjnego skonkretyzowania w postaci kwoty pieniężnej. Ustalenie skali doznanej krzywdy wymaga rzetelnego rozważenia całokształtu okoliczności dotyczących czasu trwania tymczasowego aresztowania, rodzaju zarzutu postawionego wnioskodawcy i związanego z tym rygoru odbywania tymczasowego aresztowania, sytuacji rodzinnej, stanu zdrowia, wieku, skutków w sferze psychiki, utraty autorytetu w środowisku, trybu życia przed aresztowaniem i szeregu innych okoliczności na podstawie których możliwe było określenie granic odczucia krzywdy przez wnioskodawcę.

Jak słusznie zarzuca pełnomocnik wnioskodawcy Sąd Okręgowy ustalając wysokość należnego zadośćuczynienia, nie uwzględnił w dostateczny sposób tych wszystkich elementów. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd ten powinien rozpytać wnioskodawcę na wszystkie podniesione wyżej okoliczności oraz na zawarte we wniosku twierdzenia związane z bezprawnym pozbawieniem wolności. Sąd Okręgowy powinien też na te okoliczności przesłuchać w charakterze świadka D. O. (adres na stronie 3 apelacji).

Po wykonaniu tych czynności, w przypadku dojścia do przekonania, że dotychczas ustalona wysokość zadośćuczynienia nie jest właściwie ustalona, Sąd Okręgowy powinien jego wysokość ustalić ponownie.

4) Jak wynika z treści wniosku R. O. domagał się on z tytułu odszkodowania kwoty 1.647.181,62 zł plus 25.414,95 zł z tytułu poniesionych przez niego kosztów obrony w postępowaniu odszkodowawczym.

Skarżący w apelacji zarzuca (strona 13), iż Sąd „meriti” zasądzając na rzecz wnioskodawcy R. O. odszkodowanie w wysokości 8.584,31 zł nie uwzględnił następujących elementów:

- a) wysokości poniesionej szkody w postaci utraconych korzyści w okresie po opuszczeniu Aresztu Śledczego w okresie od 24 maja 2006 r. do sierpnia 2008 r.;
- b) utraconych korzyści związanych z brakiem możliwości zainwestowania oszczędności;
- c) szkody powstałej na skutek degradacji nieukończony elewacji budynku mieszkalnego z powodu braku dostępnych środków pieniężnych;
- d) szkody w wysokości 5.838,15 zł odpowiadającej wysokości odsetek od zaciągniętego kredytu;
- e) szkody w wysokości 2.703,15 zł odpowiadającej wysokości opłaconych przez wnioskodawcę składek na ubezpieczenie społeczne w okresie przebywania wnioskodawcy w Areszcie Śledczym we W..

Wprawdzie Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (strona 5) ustosunkował się do niektórych wyżej wymienionych kwestii, ale uczynił to w sposób zbyt pobieżny i ogólnikowy, ograniczający się do gołosłownego stwierdzenia, że powyższe roszczenia wnioskodawcy nie pozostawały w związku przyczynowym z jego oczywiście niesłusznym tymczasowym aresztowaniem i mogą być dochodzone jedynie w drodze procesu cywilnego, podobnie jak poniesione przez wnioskodawcę koszty obrony w postępowaniu przygotowawczym. Lapidarność uzasadnienia wyroku w omawianym zakresie powoduje, iż nie została wyjaśniona w dostatecznym stopniu zasadność żądania wnioskodawcy odszkodowania z tytułu utraconych dochodów i poniesionych szkód. Sprawi to, że nie jest możliwa jednoznaczna w postępowaniu odwoławczym, ocena czy zasadne są roszczenia wnioskodawcy opisane wyżej w punktach od a) do e). Przed ponownym rozpoznaniem sprawy nie można wykluczyć, że Sąd Okręgowy przedwcześnie oddalił te roszczenia. W powyższym kontekście należy pamiętać o tym, że zawarta w art. 6 k.c. zasada, która ma zastosowanie w postępowaniu karnym toczącym się w myśl przepisów rozdziału 58 k.p.k., przesądza o tym, że ciężar dowodu i inicjatywa dowodowa spoczywa na wnioskodawcy, i że to on przy ponownym rozpoznaniu sprawy powinien

udowodnić zasadność wszystkich zgłaszanych roszczeń. Należy również pamiętać, iż utracone korzyści (a takie roszczenie wnioskodawca zgłasza) stanowią składnik odszkodowania pod warunkiem, że zostanie przy ponownym rozpoznaniu sprawy wykazane, że wnioskodawca by je rzeczywiście osiągnął, a tylko w następstwie tymczasowego aresztowania został ich pozbawiony.

W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego prawidłowo ustalił, iż przed niewątpliwie niesłusznym tymczasowym aresztowaniem wnioskodawca prowadził działalność gospodarczą jako rzeczoznawca majątkowy w formie spółki, której współnikiem była jego żona D. O.. Prawidłowo ustalił też, iż jedynym podmiotem aktywnym gospodarczo i tworzącym dochód spółki był wnioskodawca. Żona wnioskodawcy ze względu na brak niezbędnych kwalifikacji i konieczność sprawowania nad trojgiem małoletnich dzieci, nie miała realnych możliwości zajmowania się bieżącymi sprawami spółki związanymi z prowadzeniem działalności gospodarczej.

W związku z powyższym przy ponownym rozpoznaniu sprawy należy ustalić, czy okoliczność powyższa w konsekwencji nie doprowadziła do utraty zaufania potrzebnego do wykonywania przyjętych już zleceń (należy ustalić czy w chwili zatrzymania wnioskodawcy takowe były), które miały zostać zrealizowane przez wnioskodawcę oraz do przyjęcia nowych zleceń.

Poczynienie ustaleń w powyższym zakresie jest istotne w związku z postawionym w apelacji zarzutem, iż w świetle zasad logicznego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego uznać należy, że niemożność osobistego prowadzenia działalności przez rzeczoznawcę majątkowego w spółce cywilnej ma diametralny wpływ na jej efektywność. Zdaniem skarżącego wynika to stąd, że istotą tej aktywności jest wykonywanie jej na własnym imieniu, co w przypadku specyficznym jak w przedmiotowej sprawie musi wiązać się z wykonywaniem jej osobiście dla zapewnienia najwyższej możliwej efektywności.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy powinien mieć na względzie wszystkie powyższe zalecenia, a w przypadku gdyby doszedł do wniosku, iż wnioskodawcy należy przyznać dodatkowe odszkodowanie, którego wysokość jest niemożliwa lub utrudniona do ustalenia, to powinien mieć na względzie treść przepisu art. 322 k.p.c.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji wyroku.